Ч. 28 (13.267). Львів, вівторок 7. лютого 1933. Podatkowe opłata zapłacono ryczałtem. Рік LIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло". Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Польський уряд супроти українців.

На засіданні скарбово-бюджетової комісії сенату 4. ц. м. міністр внутрішніх справ Перацький пробував опрокинути українські скарги на обмежування свободи товариств і зясував становище уряду до українського населення. Національні відносини на Волині, на його думку, не є такі жахливі, як представляють українці. Становище уряду в справі національних меншин він зясував торік і цієї лінії держиться дальше. Останні події у Східній Галичині утрудняють нашу співпрацю. Співжиття і співпраця обох автохтонних народів мусить валаштуватися. Відношення влади до УВО не зміниться. (Сен. Макух: Всі українські політичні організації осудили акцію УВО).

Хочу в те вірити, однак недавно розпочався бойкот монопольних виробів при участи навіть поміркованих партій. Деякі українські ґазети гльорифікували вбивства. Якщо ми приступили до репресій супроти „Просвіт", то тому, що стоїмо на тім самім становищі охорони громадянства перед розкладовими й протидержавними елементами, що й ви. Таксамо ставиться влада до багатьох кооператив. „Просвіти" і низка кооператив стали під покришкою культурної й господарської діяльности гніздами комуністичної зарази, яку ви таксамо поборюєте. У багатьох випадках стверджено, що головами „Просвіт" і кооператив були комуністи, які за параваном свого становища вели нелеґальну акцію. Істнують і розвиваються ті „Просвіти", що відгороджуються від комуністичних впливів. Вкінці міністр заперечив закидам, що поліція інвіґілює громадян, послів і сенаторів.

З орґанізаційної праці.

Анкета львівських товариств у справі орґанізації бюра праці.

В неділю, дня 5. лютого ц. р. відбулася в салі засідань Т-ва „Просвіта" анкета, скликана Українським Технічним Товариством, у справі орґанізації українського бюра праці передовсім для українського напливового елементу зі сіл до міст.

В анкеті взяли участь представники „Технічного Т-ва", „Просвіти", „Рідної Школи", „Centrосоюзу", „Народньої Орґанізації", „Союзу Українок", „Будучности", „Волі", „Сили", „Основи" і „Обнови", ред. „Діла" і „Громадського Голосу".

Точно в год. 10.30 рано відкрив анкету від Українського Техн. Т-ва д-р **І. Федів.** Зясувавши в коротких словах завдання анкети попросив присутніх вибрати провід наради. Однодушно вибрали провідником анкети дир. д-ра **Леся Кукьчицького,** а секретарем д-ра **Федева.** З черги прийшов до слова **інж. Роман Білинський,** що виголосив обширний і живий реферат про потребу орґанізації свого бюра праці та про необхідність опіки над тим напливовим елементом, що рік-річно напливає до переважно чужих нам своїм національним середовищем міст. Реферат зробив на присутніх помітне враження і спричинив поважну та річеву дискусію.

У дискусії брали участь пані **Тишинська, д-р К. Коберський, інж. М. Творидло, д-р І. Брик, студ. Сенів, п. Агатон Добрянський, студ. І. Онишкевич і п. Жмінковський.** У висліді дискусії рішено вибрати ініціятивний комітет, що має заїнятися підготовкою і проведенням у життя обговорених справ. До комітету ввійшли: **інж. Білинський Ром., д-р Федів Ігор, п-і Тишинська Евстахія, п. Добрянський Агатон і п. Жмінковський.**

ВЕЗУВІЙ ВІДЗИВАЄТЬСЯ.

ВІДЕНЬ, 5. II. ПАТ. З Неаполю повідомляють, що директор обсерваторії на Везувії проф. Маляра подав до відома, що в ост. 48 годинах зареєстрували 200 потрясень Везувія, з того 4 сильніші. Матеріяльних шкід нема.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

Просфора Міщанського Братства і Союзу українських власників реальностей.

Як що року уладило Міщанське Братство і Союз українських власників реальностей традиційну просфору для своїх членів і запрошених гостей. Просфора відбулася в домівці обидвох Товариств при вул. Руській ч. 3.

На свято прибув о. крил. Д. Лопатинський, який після посвячення привитав присутніх і побажав обом товариствам розвою та успіхів у праці. На привіт відповів голова Міщанського Братства п. М. Кривецький і поділився з присутніми просфорою. Після того всі сіли за стіл і серед щирого та свобідного настрою мило провели час.

Підчас того промовляли: дир. радн. І. Кокорудз від Союзу українських власників реальностей, д-р О. Марітчак від Орґ. Українців м. Львова, ред. Р. Купчинський від „Діла" і укр. преси, п. Гевак і п. Сенюта.

Всі промовці підносили значіння міста в життї нації, бо місто можемо здобути тільки через зорґанізоване і свідоме своїх цілей українське міщанство.

О. пралат Куницький, довголітній опікун Міщанського Братства у своїй промові візвав присутніх до складок на прапор Братства і запропонував на герб Братства голуба і змію, як символ зґідливости та розуму.

Свято просфори закінчив голова Міщанського Братства п. М. Кривецький подякою за участь і запевненням, що українське міщанство Львова, без огляду на невідрадні часи, старається і буде старатися сповнити надії, які на нього покладає нація.

НОВИЙ ПРЕСОВИЙ ЗАКОН.

В часописах не сміють бути білі плями.

4. лютого вплинув до польського сойму урядовий проєкт закону про пресу.

В новому проєкті задержали всі заборони обмеження т. зв. превенційної цензури, заборону концесійної системи, заборону позбавлення краєвих друків почтового дебіту і т. п. Нагляд над пресою матиме лише прокуратура, а в дуже рідких, точно означених випадках адміністраційна влада.

Відповідальність за доконання проступку друком у часописі паде передовсім на редактора. Розповсюднювати друки можна зовсім свобідно й зовсім незалежно від дозволу або згоди влади. Коли друкарня доручила обовязковий примірник прокуратурі й адміністраційній владі, видавництво може без перешкоди кольпортувати часопис.

Кожна конфіската, доконана прокуратором, вимагає затвердження суду в короткому, точно означеному часі. Коли конфіскати не затвердять, пошкодовані мають право домагатися від державного скарбу коштів.

Проєкт м. ін. передбачує, що не вільно буде видавати часопису після конфіскати з білими плямами.

ЛЬВІВСЬКИЙ ВОЄВОДА Й ДАЛІ ПРЕЗИДЕНТОМ КРАКОВА?

З Кракова повідомляють, що в тамошній міській раді виринула думка не приняти резиґнації новоіменованого львівського воєводи Беліни-Пражмовського зі становища президента м. Кракова. Хочуть йому дати відпустку бодай на 1 рік, або не вибирати нового президента, тому що наближаються вибори до м. ради. Зробила би це щойно нова м. рада.

УЧЕНИК ЗАСТРІЛИВ ПОСЛА.

БЕРЛІН, 5. II. ПАТ. У Штрасфурті на маніфестації нац.-соціялістів і Штальгельму був ранений один із членів робітн. самаританського відділу. Бурмістр міста Кастен, посол із соц.-дем. фракції приказав арештувати одного з демонстрантів і привести його до ратуша. Коли після переслухання пос. Кастен виходив із ратуша, підійшов до нього 17-літній гімн. ученик, сказав: „Прийшла нині година порахунку!" та вистрілив до бурмістра з револьвера. Кастена перевезли до шпиталю, де він помер. Ученика арештували.

АРЕШТУВАННЯ В КОЛОДНІ.

Як ми вже повідомляли арештованих здогадних убивників жидівської родини в Колодні (пов. Жовква) випустили на волю, бо аналіза крови, найденої в них, виявила, що це була звіряча кров. Тепер слідство приняло інший оборот і в Колодні перевели ряд арештувань. Арештованих доставлять до Львова.

РОЗПРАВА ГОРҐОНОВОЇ 6. БЕРЕЗНЯ.

Розправу проти Горґонової в краківському суді присяглих визначили остаточно на 6. березня 1933.

Проспора в монастирі СС. Василіянок.

Львів, 5. II. 1933.

Заходом Комітету будови церкви СС. Василіянок у Львові при вул. Потоцького 95 відбулася в **неділю 5 ц. м.** у великій салі монастиря спільна просфора, до якої засіло **до 200 осіб.** Між присутніми було багато представників духовної і світської інтеліґенції, але **переважало міщанство й робітництво** суміжної з монастирем СС. Василіянок дільниці Львова.

Після вступної молитви, проведеної **Преосв. еп. Н. Будкою,** засіли всі до гарно прибраних столів. Низку промов започаткував **Преосв. Будка,** який висказав свою радість, що громадянство так численно відгукнулося на запросини Комітету і висловив надію, що найдальше до 3 літ церква СС. Василіянок, буде віддана до вжитку вірних. Після того промовляли: голова Комітету **о. Ю. Дзерович, п. І. Олексин,** від Кружка „Р. Ш." на Городецькім передмісті, **п. М. Галібей** від Міщанського Братства, **п-і Тишинська** від Т-ва „Будучність", **о. д-р Фіголь і о. прал. Куницький.** Переведена на зазив о. прал. Куницького збірка на будову церкви принесла 189.44 зол.

Настрій тої просфори, на якій ідея будови церкви обєднала стільки наших громадян, був **піднеслий,** а одночасно **наскрізь родинний.** До піднесення настрою причинились не тільки гарні промови, але й удатні **виступи двох хорів:** хору семинарії СС. Василіянок під проводом п-і проф. Гладилович і хору малої семинарії під пров. п. Д. Котка. Комітетові, що займався уладженням просфори, зокремаж паням, належиться повне признання за працю.

ҐІТЛЄР ЗРІКСЯ ПЛАТНІ.

Нац.-соц. преса повідомляє, що Ґітлєр зрікся канцлерської платні. Він каже, що заробляє доволі як письменник.

ХТО РОЗВЯЖЕ ПРУСЬКИЙ СОЙМ.

БЕРЛІН, 5. II. ПАТ. Пруський сойм відкинув внесення націонал-соціялістів на саморозвязання. Підчас дискусії приходило до бурхливих сцен, коли б. соціялістичний міністр Северінґ хотів забрати голос. Можливе, що уряд республики запропонує през. Гінденбурґові видати декрет, який розвязує сойм.

ВИІМКОВИЙ СТАН У РУМУНІЇ.

БУКАРЕШТ, 5. II. ПАТ. На засіданні ради міністрів запала ухвала про оголошення 5. ц. м. виімкового стану в Букарешті, Яссах, Ґалаці, Чернівцях, Плоешті, в нафтовій окрузі Прагова та Фімісаорі.

Страйкарі забарикадувалися.

Страйк серед рум. робітників поширюється все більше, головно в нафтовім промислі та залізничих варстатах. У суботу станула праця в Морені, бо робітники вже 4 місяці не дістали платні. У залізничих варстатах у Букарешті перервало працю 7.000 робітників. Вони забарикадувалися у варстатах. Страйкарі запротестували проти знижки платень і зажадали підвишки. Побоюються, що гострі зарядження уряду можуть довести до ген. страйку в усій Румунії.

Закарпаття.

Необоснований страх перед словом „український".

В найновішому числі „Українського Слова", що виходить в Ужгороді під редакцією д-ра Бращайка, поміщена під вгорі наведеним нагоголовком передова стаття, написана з приводу незатвердження м-ством внутр. справ у Празі зміни статуту „Народовецького Учительського Товариства" на „Т-во Українського Учительства" з осідком в Ужгороді. Автор статті д-р М. Бращайко полемізує з рішенням міністерства, наводячи дуже влучні аргументи, і зазначує при кінці, що такі необосновані заборони не осягнуть бажаної цілі. Вони не спинять природного, стихійного розвитку національної свідомости нашого народу, а можуть лише пошкодити добрій славі чсл. республики дома й за границею.

Від себе зазначимо, що ні в згаданій статті „Українського Слова", ні в найновішому числі соц.-дем. „Впереду" нема ніякої згадки про розвязання „Народовецького Учительського Т-ва". Виходить, що згадане рішення міністерства Т-ва не розвязало, тільки заборонило йому змінити назву, ухвалену на його останніх Загальних Зборах.

„Карпаторусскій Голос" у біді.

З того самого числа „Українського Слова" довідуємося, що москвофільський щоденник „Карпаторусскій Голос", вичерпавши дотепрішні субвенції, ледви клигає. Його редактор д-р Фенцик їздив недавно до Праги за „пособіями", але вернувся з нічим. Тепер — пише „У. С." — не має вже дехто дійсно часу на забаву „з велікорусским напрямом"...

Життя в Ужгороді.

В 1932 році уряджено в Ужгороді 458 забав і 265 театральних вистав. З того найбільше число припадає на мадярів — 133 вистав, хоч відвідини театру були в них найменші. Політичні партії, фахові організації і ріжні товариства уладили 382 зібрань. І тут найбільше було мадярських. Товариств в Ужгороді 211. Часописів виходило в Ужгороді в 1932 р. — 47.

—o—

Як переводять плебісцит за польською школою!

У Горожанній Великій, рудецького повіту є 7-клясова утраквістична школа, хоч на 418 дітей у шкільному віці є 400 гр.-кат. української народности, 12 рим.-кат. і 6 мойсеєвого віроісповідання. Батьки українських дітей рішили за всяку ціну вибороти переміну цієї утраквістичної школи на українську. З тою метою внесли 237 декляраций за 402 дітей (400 гр.-кат. і 2 мойсеєвого віроісповідання). З огляду на відомий протизаконний розпорядок львівського шкільного куратора про доручування шк. деклярацій при допомозі нотаріяльно легалізованих повновластей — батьки переслали шк. деклярації до повітового шкільного інспектора порученою почтою дня 28. грудня 1932 р.

У Ричигові, рудецького повіту є 2-клясова утраквістична школа, хоч усі діти в шкільному віці 111 є української народности. Батьки внесли 66 деклярацій за 107 дітей.

В останніх днях січня 1933 постерунок державної поліції у *Горожанні Великій* занявся плебісцитом за польською мовою навчання в громадах Горожанні Великій і Ричигові. Цей плебісцит у Горожанній Великій переводив постерунок поліції у шкільному будинку, а помагав йому управитель школи Осип Тимчишин. Шкільні деклярації розносив поодиноким громадянам громадський поліцай, управитель школи виповнював, а командант постерунку збирав. Батьків українських дітей піддурювали в той спосіб, щоби підписали, що *позволяють* своїм дітям вчитися *також по польськи*, бо в українській школі *не будуть* вчити польської мови. Очевидно, це брехня, бо в кожній українській школі наука польської мови є обовязкова!

Одначе декого це збаламутило, вони дали піддуритися і кілька попідписували підсунені шкільні деклярації. Тепер батьки зрозуміли в чому річ, і жадають звороту тих деклярацій за польською мовою навчання.

Очевидно *така* „плебісцитова діяльність" хочаб за польською мовою навчання є *протизаконна*.

Вправді шкільний інспектор має досліджувати, чи істнують умовини, під якими деклярації за українськими школами є важні і це може робити при посередництві старовства, громадського уряду або особисто, — але ані закон з 31 липня 1924 р. ані виконний розпорядок з 7. січня 1925 р. ані ніякий інший розпорядок чи декрет не допускає, щоби державна поліція переводила шкільний плебісцит за польською мовою навчання та щоби такий плебісцит відбувався у шкільному будинку. Противно — згідно з § 9. виконного розпорядку з 7. січня 1925. р. мають плебісцитові оголошення мають бути вивішені з *виключенням шк. будинку!*

Звертаємо увагу нашого громадянства на спроби такого протизаконного „перепачковування" шкільного плебісциту за польською мовою навчання. *Про всі такі і тим подібні випадки просимо негайно повідомляти Просвітну Оборону при Головній Управі „Рідної Школи" у Львові, Ринок 10.* для своєчасного відповідного використання і протидіания таким безправним спробам.

З другої сторони звертаємо ще раз увагу на те, що *плебісцит за українськими школами минув 31. грудня 1932 р.*, тому тепер *не підписувати* [illegible] ані ніяких інших письм.

—o—

Дописи.

СЯНІК.

Муравлина праця й успіхи філії „Просвіти" в Сяноці. — Книжка на захід. Ще в дні 26. грудня 1932 р. відбулися загальні збори філії Т-ва „Просвіта" в Сяноці. І тому не завадить приглянутися ближче праці цієї установи, яка з успіхом поширює національну свідомість на області східної Лемківщини та проганяє тьму неграмотности, що міцно закорінилась між лемками. Якщо зважити величезний терен, куди сягає праця філії, а саме повіти: Сянік, Лісько, Коросно, Березів, Ясло і ту частину Ряшівщини, яка давніше належала до стрижівського повіту, та ще взяти під увагу невеличкі матеріяльні засоби, якими орудує касієр філії, тоді можна підійти до праці філії з відповідною міркою та як слід уяснити собі вагу тієї установи, що кладе підвалини під відродження Лемківщини, ще донедавна твердині москвофільства. Про труднощі й перешкоди, які доводиться зустрічати у щоденній праці майже на кожному кроці, навіть не треба згадувати, бо вони і так відомі ширшому громадянству. Слід згадати, що праця на Лемківщині ведеться у відмінних умовинах тому, що тут приходиться багато витрачати енергії на усування намулу по москвофілах. Якби так не надто скупі матеріяльні засоби філії, які ледви дають змогу вдержати урядовця, тоді успіхи муравлиної праці булиб значно більші. Але завдяки підтримці американських лемків, які в діловому році прислали 1.318 зол. і 65 сот., можна було переводити в життя просвітянську ідею між лемками більше систематично. Місцеве українське громадянство зложило на підтримку праці філії від себе покищо 1.114 зол. і 5 сот. І ось тому завдяки енергійному і всеціло відданому просвітянській ідеї урядовцеві філії п. Венгльовському та праці Виділу філії під досвідченим і далекозорим проводом голови д-ра В. Блавацького, філія, не зважаючи на страшну скруту, збільшила в діловому році свою працю. І так у Сяноці уладила філія, як щорічно, Шевченківське свято, а далі також свято в память І. Франка. Заложений при філії „Просвіти" комітет допомоги Матірньому Т-ву „Просвіта" у Львові розвинув успішну діяльність і вивязався як слід зі свого завдання, а то головно завдяки проф. Чайківському. Філіяльну бібліотеку скатальоговано й урухомлено. Покищо вона ще невелика, бо є в ній біля 1.000 книжок (не томів). Щойно тепер побільшується бібліотека завдяки збірці книжок Матірнього Т-ва „Просвіта" у Львові, яка спопуляризувала клич „Книжку на захід". І тому деякі громадяни й установи надіслали та надсилають далі книжки до філії. І так з Косова надіслано 62 книжки, з Коломиї 40, В-во „Громада" у Львові 80, службовики Матірнього Т-ва „Просвіта" у Львові уфундували прегарну бібліотеку зі 125 книжок, цікаву та ріжноманітну змістом, з призначеною на книжки скриночкою, а далі з фонду „Книжка на захід" Матірнє Т-во „Просвіта" у Львові 140 книжок і 45 календарів. Усім жертводавцям складає Виділ філії щиру подяку. Цей дар книжок розбудить приспану національну свідомість лемків і на марне не піде. Як лемки горнуться до книжки, нехай кажуть числа. З філіяльної бібліотеки користало ледви 51 читачів; але з того 94 проц. це селяни. Один селянин, Іван Швайлик зі Семушової, прочитав за 9 місяців 84 книжки. Філія скомплетувала вже 8 мандрівних бібліотек, з яких користало в діловому році біля 3.000 осіб. Тепер буде змога знову скомплетувати декілька мандрівних бібліотек. Найбільший попит за книжкою історичного змісту і діточими виданнями. Покищо вдалося скомплетувати лишень дві невеличкі діточі мандрівні бібліотеки. Філія обєднувала в діловому році 90 читалень, які начислювали лише 3.591 членів. Це, що правда, небагато, але це початки. Засновано 16 нових читалень, але зате влада розвязала до кінця 1932 р. аж 19 читалень. Гін до організації та самоосвіти вже замітний серед лемків і перешкоди не спинять його, хіба тільки змiцнять. Заходом Виділу філії виголошено в читальнях 180 рефератів. Тепер слід зреалізувати внесок п. В. Подубниського, який висловив на загальних зборах побажання до нововибраного виділу, щоби він звав усіх наших інтелігентів у Сяноці та в окрузі, щоби вони підготовили популярні реферати, які опісля філія розіслала би по читальнях. Читальняні бібліотеки нараховували 6.277 книжок; з них прочитано (крім голосного читання по читальнях 15.467 книжок. Крім того читальні передплачували 147 часописів. Словом: це не надто багато, але це вже добрий завдаток на майбутнє. Покищо лише 9 читалень має власні домівки, а три придбали вже будівельні площі. Решта читалень винаймає домівки. Нововибраний виділ під проводом свого голови д-ра В. Блавацького дає запоруку, що праця філії попливе в цьому році ще ширшим руслом. Ділові збори закінчилися відспіванням національного гимну.

—o—

Нові книжки й журнали.

А. Антонич: „СВІТ ЗВІРІВ", зоольогія або наука про тварини. І. частина. Яворів — січень 1933. Видав „Самоосвіта" Відділ природничих наук ч. 38. Стор. 36 Форм. 16°.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.